

İsmail Kaygusuz

Babailer ve Babai Ayaklanması

1239-1240 tarihinde Anadolu'da yükselen, Baba İlyas-Baba İshak ikilisi önderliğindeki toplumsal başkaldırıcı, büyük halk ayaklanmasını, Aleviliğin ihtilalci siyasetlerinden Babailik yaratmıştır. Babailik toplumsal halk hareketi, Babek-Hurremi ve Karmati-Mazdek komünizmi ihtilalci geleneğinin Anadolu'daki yansımasıdır.

Ernst Werner

“Babai ayaklanmasının, Türkmenliğin artan öneminin ve Sultanlığın feodal çözülüşünün ifadesi olduğu söylenmelidir. İsyan aynı zamanda anti-feodal özellikler edindi ve böylece bir sınıf savaşı kimliğine büründü” diyor.¹

Babai ayaklanmasını sadece Türkmenliğin artan önemine bağlamak doğru olamaz. Çünkü Babai Hareketi içinde Türkmen boyları çoğunluğu oluşturmakla birlikte Kürtler, Ermeniler, başka Hıristiyan gruplar da bulunuyordu, yani ezilen ve baskı altındaki halk sınıflarıydı onlar. Selçuklu Sultanı ve Emirlerinin (feodal beylerin) ordularında da Türkmenler vardı ve Sultanlığa başkaldırmış Türkmenlerle çarpışıyorlardı. Eğer Türkmenlik belirleyici olsaydı, kılıçlarını soydaşlarına değil, toptan feodallara çekerlerdi. Gerçekte çekenler olmadı değil; bazıları isyancıların yanında yer aldı, bazıları da kaçıp uzaklaştı, beylerini terkettiler. Ama nedenlerinin Türkmenlikle değil, inançla ilişkisi vardı. Ne varki, yukarıda anlattığımız gibi Babek'le savaşmaya gönderilen Halife ordusundan ayrılarak, 20 bin kişilik birliğiyle karşı tarafa geçen, Noktay benzeri bir Türkmen Emir katılmamıştı Babai saflarına.

Sultanı ve beyleri Babai isyancılarının elinden kurtarmak, birkaç bin (tarihler sadece bin yazıyor) demir donlu paralı Frank şövalyelerine kaldı. Savaştan kaçan ya da isyancılara karışan Türkmen askerleri de tıpkı Babailer gibi, Baba İlyas'ın *“Baba Resullah, yani Allah'ın Elçisi Baba”* olduğuna inanmaya başlamış. *Herkes onun mucizevi gücünden yardım bekliyor. Getireceği toplumsal adaletle kendilerini kurtaracak ahir zaman Peygamberi olarak görüyordu. Demek ki belirleyicilik, inanç ögesinin örtü olarak kullanılmasında aranmalıdır.*

Çünkü Ortaçağın özelliği buydu; baskı altındaki kitleleri harekete geçirmek için bir peygamberin ortaya çıkması ve onların sınıfsal çıkarlarını koruyup gözlemesi gerekiyordu. Bu da egemen sınıfın din ve inançlarıyla olamazdı. Baba İlyas, o dönemden kalan kaynakların (Dominiken misyoneri Saint-Quentin'li Simon, Suriyeli Arap yazar Sibte al-Cezvi, Süryani tarihçi Bar Harbeus Gregorius Abu'l-Farac'ın yazıları) belirttiği gibi, *“Baba Resulullah”* olarak ün yapmış; sadece Alevi Türkmen halkın değil, tüm ezilen Sünni ve gayri-Müslim yerleşik ve göçer kırsal topluluklar arasında, *“Tanrı'nın Baba'ya görüldüğü, ona Sultanlık bağışladığı ve*

kendilerini kurtaracağı” yayılmıştı. Dönemin merkezi feodal yönetim ve beylerinin baskısı altındaki toplum, onu “Peygamber” kişiliğine büründürerek bir kurtarıcı kabul etmişti.

Gordlevski'nin Babai hareketinde belirleyici tanımlamaları çok yerindedir; “*Mazdek öğretisinin yankıları duyulmaktadır*” diyor ve sürdürüyor:

*“Köy, kentin üzerine yürüdü. Kölece çalışmanın perişan ettiği köylülerle, zulmedici feodallar arasındaki karşıtlıktan yükselen gerçek bir sınıf savaşıymıydı. Eski düzen, köylüleri, barış zamanında feodal için çalışmaya, savaş zamanında ise onun uğrunda kan dökmeye zorluyordu”*²

Belki bu açıklama E. Werner'in, “*Sultanlığın feodal çözülüşünün ifadesi*” söylemine ışık tutmaktadır.

Ayaklanmanın gerçek önderi Baba Resul adıyla tanınan ve kutsanan Baba İlyas Horasani'dir. Hareketin örgütlendiği ve yönetildiği karargâh Baba İlyas'ın Haraşna'daki (Amasya-Çat köyü) dergâhıydı. İnanç örtüsüyle kitleleri peşinden sürükleyen bu büyük sınıf savaşımın planı ve taktik çizgileri burada çizilmiştir. Baba İlyas'ın Anadolu halkları arasına propaganda için dağıtmış olduğu 60 halifesinden en tanınmış ve hareketin başkumandanı (*Server-i leşkeran*) ise Baba İshak'tır. Şami, yani Şamlı lakabını taşıyan, Adıyaman yöresinde yaşamış ve propagandasını yürütmüş olan Baba İshak, olasılıkla Şam Bayadı Türkmenlerine mensuptu. Ancak onun yerli Hıristiyanlardan ya da Kürt kökenli olduğu da ileri sürülmektedir. Baba İshak'tan sonra Şeyh Edebalı, Emircem Baba, Ayna Dövlü, Şeyh Osman, Hacı Mihman, Şeyh Edebalı Karaca Ahmed, Geyikli Baba vb. gibi birçok Babai halifeleri bilinmektedir. Bunlar arasında, hareketle ilgili olarak, Türkçü-İslamcı yazar ve tarihçilerin ileri sürdüklerinin tam tersine, Hacı Bektaş da öne çıkmaktadır.

Babai Siyasetinin İnançsal Temelleri

Rum (Anadolu) Selçukluları döneminde feodal beylere (atabeyler, emirler) topraklar sultan tarafından temlik edilmekte ve bunlar üzerinde yaşayan köylülerden vergi toplama hakkı verilen yurtlar olarak bilinmektedir. Toprağı kullanma ile birlikte -satış, devretme ve miras hakkı kuşkulu- toprak üzerinde özel mülkiyet kurumu doğmuştur.²

Bu dönemde büyük zenginlikler feodalların ellerinde yoğunlaşmış olsa da, tarım ürünleri, değiş tokuş edilen ya da satın alınan mallar ve mamul mallar, savaş ganimeti sultana gidiyordu. Sultanın evlenmesi durumunda, ya da başkentte bulunmadığı uzunca bir süreden sonra dönüşünde bu, feodallara duyurulur ve onlar da sultanın sarayına armağanlar götürmek zorundadırlar. Sultan, gezi ve ziyaretleri esnasında geçtiği yerlerde kendisine güzel erkek ya da kadın tutsaklardan, altın dolu keselerden Türk ve Arap atlarından vb. oluşan armağanlar topluyordu.

Tükenmeye yüz tutan hazine zaman zaman bağışlarla doluyordu. Feodallar sultana verdikleri haraçları, durumları gittikçe kötüleşen köylülere fazlasıyla ödetiyorlardı. Perişan durumdaki köylüler, dayanılmaz bir zulüm altında bunalıyordu. Feodallar, köylülere, sultanın kendilerine baktığı gibi bakıyor. Böylece ülkede zorbalık ve baskı egemenliği sürüyordu. Elbetteki köylülerin ellerinden ürünlerinin zorla alınmasını devlete şikayet edilmesi sonuçsuz kalıyordu.⁴

Böylece Horasanlı Baba İlyas ve Şamlı Baba İshak, feodal hükümete karşı, Sultan I. Alaadin'in son dönemlerinden itibaren (1230'dan sonra) oluşmaya başlayan nesnel koşulların tam olgunlaştığı; feodal beylerin köylü ve konar-göçer halk yığınlarını ağır haraç ve vergilerle canından bezdirdiği son on yılda yarattıkları ihtilalci Babai Siyaseti'yle, Konya'ya yürümeyi ve iktidarı ele geçirerek eski düzeni yıkıp, kendi düzenlerini kurmayı amaçlamışlardı.

Daha önceki yazılarımızda işlediğimiz gibi, İran'da Zerdüşt ortodoksizmine karşı yükselen heterodoks (aykırı) Mazdekizmin mutlak eşitlikçi ve paylaşımcı siyaseti, Heterodoks İslamın (Aleviliğin) içine girip yerleştikten sonra isyanlar, kutsal kişilerin yani Ehlibeyt ve Oniki İmamların öcünü alma hareketleri olmaktan çıkmış ve kuramsal komünistik ihtilaller niteliğini kazanmışlardı. 9. yüzyılın ilk yarısında 20 yıl aralıksız süren Babek Hurremi ihtilalci hareketi, onun bir çeşit devamı olan Karmati Alevilerinin ihtilalci siyaseti ile aynı yüzyılın sonlarında, yaklaşık 200 yıl süren bir devlet kurmuştu. Bu Karmati toplulukları, Mazdekizmden alınıp geliştirilen komünistik düzeni, kurdukları kale-kentlerinde (*Dar al-Hicra*) uygulamışlardı. Aleviliğin Babai siyasetinin de amaçladığı düzen farklı değildi.

Dönemin kaynaklarının verdiği bilgiler incelendiğinde görülür ki, Baba Resul'un yaşamı ve ortaya çıkışı Babek Hurremi'ninkiyle, büyük benzerlik göstermektedir. Özellikle Kıbrıs'ta oturan Dominiken misyonerleri şefi Frère Ascelin tarafından Azerbaycan'daki Mogol komutanı Baycu Noyan'a gönderilen Simon de Saint Quentin'in verdiği bilgiler çok önemlidir. Bu seyahati 1246'da Antakya, Adıyaman, Malatya, Sivas ve Doğu Anadolu üzerinden yapan rahip Simon Arapça, Farsça, Türkçe ve Ermenice biliyordu. 6 yıl önce gerçekleşmiş Babai ayaklanmasının bastırılmasına katılmış Frank askerleri, Türkmenler, yerli Hıristiyanlarla konuşarak, bu bilgileri bizzat olayları yaşayan insanlardan öğrenmişti. Simon'un ve ondan 10-15 yıl sonra tarihini kaleme almış, çocukluğu ve gençliği bu Malatya'da geçen Abu'l Farac'ın anlattıkları ve ayrıca Selçuklu sarayı tarihçisi İbn Bibi'nin yazdıklarını, uyum ve çelişkileriyle birlikte Elvan Çelebi tamamlamaktadır.

Baba Resulullah olarak olarak Baba İlyas Horasani hakkında verilen efsanevi ve tarihsel bilgiler birleştirildiğinde, Babek Hurremi menakıbnâmesi *Babeknâme*'dekilerle benzeştiği ortaya

çıkıyor. Görülüyor ki, tam dörtyüz yıl sonra Baba Resul , Aleviliğin Babek-Hurremi siyasetini Rum'da (Anadolu'da) aynı bilinç ve inançla uygulamaya girişmiştir.

Çok kısa bir karşılaştırma yaparak bu benzerlikleri gösterebiliriz:

Babek Hurremi'ye Cebrail gözüktür, Tanrı'nın onu dünyanın sultanı yapacağını söyler. Baba Resul'a köylü kılığında Tanrı (ya da Cebrail) gözüktür. Oğlunu kurdun (Kurt, Paulikien-Bogomil inancında total Şeytanı simgeler) elinden kurtarırsa, kendisini Rum'un sultanı yapacağına söz verir. Babek peygamberliğini ilan etmiş ve mucize sahibidir; kılıç kesmez, ateş yakmaz ve düşünceleri-geleceği okur. Baba İlyas zaten Baba Resulullah (Tanrının elçisi, peygamberi) adını taşımaktadır. İnsanlara gelecekte haber verir, hastalıklarını-dertlerini giderir. Kendisine ok ve kılıç işlemez. Babek bir köyde çobanlık yaparak yetişmiş. Cavidan'ın müridi olmuş. Öldüğünde onun yerine getirilmiş ve liderlik görevini yüklenmiştir. Baba Resul da bir ağanın yanında çobanlık yapmış. Ebu'l Vefa yolağından Dede Garkın'ını müridi ve halifesidir. Elbistan ovasında dörtyüz halifesini toplayan Şeyhi onu başhalife yapıp, Rum'da (Anadolu'da) göreve salmıştır. Babek zındıklıkla suçlanır; içkili ve kadınların katıldıkları toplantılar, yani geceleri Cemler yapmaktadır. Özel mülkiyet yoktur, Babeki toplumunda herşey ortaktır. Baba Resul da içkili ve kadınların katıldığı toplantılar, cemler yapan zındık ve inançsız olarak anılır. Mal ve ganimet ortaktır, özel mülkiyet yoktur. Babek Bağdad'ı ele geçirip halifeliği yıkarak adil ve eşitlikçi bir dünya yaratmak istemiş. Bunun için 20 yıl boyunca mücadele etmiştir... Baba Resul da Konya'yı alıp, Selçuklu Sultanlığını yıkarak halk yönetimini kurmayı ve düzeni değiştirmeyi amaçlamıştır...

Uzun adıyla Şeyh Şucaaddin Abu'l Baka Baba İlyas Horasani, Anadolu'ya göç etmiş bir Türkmen şeyhi idi. Ama kaynakların hiçbiri Baba İlyas'ın Anadolu'ya gelmeden önceki yaşamından söz etmemektedir. Oğullarından birinin (Muhlis Paşa'nın) torunu Elvan Çelebi, kendisi hakkında yazmış olduğu Mekakıbnâme'de(5) onun gelişi ve Anadolu'ya yerleşmesi üzerinde bazı ayrıntılar geçmektedir. Elvan Çelebi'ye göre, Dede Garkın'ın baş halifesi olarak Rum'a gelir ve Amasya'ya yerleşir. Sultan Alaeddin'in (1220-1237) onu ziyaret ettiği ve büyük kerametlerine tanık olduğu için kendisine Çat Zaviyesi'ni vakıf olarak verdiği anlatılır. Zaviye vakıfları, Sultan Alaeddin'in, Mogol baskısıyla Türkistan'dan, Horasan bölgesinden, İran-İrak-Suriye üzerinden Anadolu'ya giren ve Claude Cahen'nın "İkinci göçmen krizi" diye nitelendirdiği zorunlu göçer Türkmen gruplarını Uç'lara (sınırlara) yerleştirme ve teba'laştırma politikasının bir parçasıydı. Genellikle, sultan oluşunun ilk 5-6 yılları içerisinde bol vakıf arazisi dağıtmıştır iktidarını güçlendirmek için. Onun içindir ki, Menakıbnâmeler ve veli söylencelerinde Alaeddin'in adı sık geçer. Her tanınmış evliya türbesi çevresinde, Sultan

Alaeddin'in, türbede yatan veliyi ziyaret ettiği ve kerametlerini görerek ona mürid olduğu anlatılır.

Yukarıda kısaca değindiğimiz Saint Quentinli Simon'un anlattığına göre, Baba İlyas'a Tanrı, çok perişan ve fakir bir köylü kılığında görünüp, ondan oğlunu kaptan kurtarmasını istemiş. Baba bunu gerçekleştirince, köylü ona Tanrı olduğunu söyleyerek, karşılığında kendisine Sultanlık bağışlamış. Hemen harekete geçmesini istemiştir.

Demek ki Baba İlyas, propagandasını, Tanrı'nın insanları kurtarmak için gönderdiği peygamber olarak yapıyordu. Süryani Abu'l Farac, "Dünya Tarihi"nde

"Baba, hakikaten Allah'ın peygamberi olduğunu söyleyerek, Muhammed'in yalancı olduğunu ve Peygamber olmadığını iddia ediyordu. Birçok Türkmenler ona inandılar...Bu adam ihtiyar İshak adındaki müridini Roma (Rum) diyarının hududu üzerindeki Hısn Mansur'a (Adıyaman çevresi) gönderdi ve onun burada halkı kendi peygamberliğine inanmaya davet etmesini istedi" diyor. 6

Baba İlyas'ın "Peygamber olarak ortaya çıkma" eyleminden iki önemli nesnel olgu çıkarıyoruz: Tanrı-İnsan bütünlüğü ve Tanrı'nın insan olarak görünüm alanına çıkması (epiphaneion), insanlaştırılması. Tanrı'yı köylü kılığında tanımlama, köylü kitlesinin, yani halk çoğunluğunun yüceltilmesi, tanrılaştırılması olarak algılanmalıdır. Bu çoğunluk, yani halk herşeyin mutlak sahibidir, herşeyi yapmaya gücü yeter. Yönetim erki de onundur, o kullanır ancak. Biz, tasavvuftaki "Enelhak (Tanrı benim)" inancının bir çeşitlemesi olan "El-Hakk-u Hüv-el Halk, v-el-Halk-u Hüv-el Hakk (Tanrı Halk'tır, Halk da Tanrı'dır)" söyleminin, bir veli tarafından uygulamaya konulması olarak görüyoruz. Bu bağlamda Halk'ı, Hakk'ın gölgesi ve örtüsü olarak yorumlayan tasavvufi görüşlere rağmen sonuç değişmiyor.

*"Halk Hakk'ın gölgesi ve örtüsüdür" yorumu da, Ortodoks İslamın (Sünnilik) devlet ve iktidar anlayışına taban tabana zıttır ve Halk demokrasisi anlayışdır. Çünkü Şeriat yönetiminde: mutlak iktidar Allahındır. Ancak yeryüzündeki gölgesi ve paygamberin vekili halifeye devretmiştir. Bütün müslümanlar Halife'nin teba'sıdır."*7

Demekki, Malik-i Mülk (mülkün, dünyanın sahibi), Hakk ile eşitlenen Halk'tır. İktidar doğrudan halkındır. Baba İlyas yorumladığımız inancıyla oluşturduğu siyasette, örnek aldığı Babek Hurremi'den daha ileridedir..

Abu'l- Farac'ın, "Baba İlyas'ın Muhammed'in yalancı olduğu, peygamber olmadığını ileri sürdüğünü" yazması, Hıristiyanlığın ortodoks mezheplerinin Muhammed hakkındaki düşünceleridir. Baba İlyas, Muhammed'e ne yalancı demiş ve ne de onu yadsımıştır. Böyle yapması, her inanç, din ve milliyetten (feodalların ezdiği) halk kitlelerini ayaklanmaya çağırma siyasetine aykırı düşerdi. Onun düşüncesi, Karmati lideri Abu Tahir Süleyman'ın bilinen en

büyük eylemi olan 930 yılında Mekke'yi basarak, kutsal sayılan Cennet'ten geldiğine inanılan Hacer el-Esved (kara taş) yerinden söküp başkenti Al Ahsa'ya götürmesindeki inanç anlayışıyla ilişkilidir: Ortodoks İslam çağı ve Muhammed'in peygamberliği artık sona ermiştir. Her çağın halk ve insanlık önderi, o çağın hem imamı (velisi), hem peygamberidir. İnsanlığı bunlar kurtaracak, halkları ezen zalimleri ortadan kaldırarak; dünyayı insanca kardeşçe yaşanır ve ortakça-eşitçe yararlanılır duruma getirmek onların görevidir. İşte ikinci önemli sonuç ya da nesnel olgu budur: Baba Resulullah, proto-Alevilerden Karmatilerin inanç ve düşünceleri ve onların devamı olan Nizari İsmaililerin Alamut lideri Hasan Sabbah inanç anlayışıyla harekete geçmiştir

Babai Siyasetinin Yükselişi ve Ayaklanma Hazırlığı

Köylü Tanrı'dan (!) aldığı buyruk üzerine Baba Resul harekete geçmişti. Ünü yayıldıkça yayılıyordu. Baba İlyas'ın peygamberliği ve ahir zaman kurtarıcılığının kanıtları olarak ermişliği, gayptan (bilinmezlikten) haber veriş, inziva halinde Tanrı'yla ve meleklerle söyleşisi üzerinde bir dizi öyküler Kızılırmak kıvrımından Fırat havzasına ulaşmıştı. Halk akın akın dergâhını ziyarete gelmeye ve dertlerine sıkıntılarını ondan derman aramaya başlamışlardı...

Baba propagandasını, başlangıçta, yetiştirdiği ve kendisine candan bağlı halifeleri ve güvendiği müritleri aracılığıyla, heterodoks İslam (Alevi) inançlı göçebe ve yerleşik köylüler arasında yaptırıyordu. Önce onlara inançlarına uygun düşen zamanın kurtarıcı Mehdisi olduğuna, peygamberliğine inandırması ve güvenlerini alması gerekiyordu.

A. Yaşar Ocak'a göre Babai propagandacıları şu iki bölgede çalışıyorlardı:

- 1. Baba İlyas'ın zaviyesinin bulunduğu Amasya, Tokat, Çorum, Sivas ve köyleri
- 2. Güneydoğu Anadolu'da Marş, Kefersud, Malatya, Elbistan ve çevresi. Bu ikinci bölge Ağaçeri, Döger ve Bayad Türkmen yerleşim alanlarıydı. Bölgede dinsel inançlar çok çeşitlilik ve karmaşıklık gösteriyordu. Buradaki bir üçüncü öge, Selçuklu ordusundan büyük darbeler yemiş ve dağıtılmış olan Harezmilerdi. Bunlar Selçuklu Eyyubi sınır bölgesinde hareket halindeydiler. Yol kesip soygunlar yapıyor ve sürekli düzen bozan saldırılarda bulunuyorlardı. Baba İlyas onları da memnuniyetsizliklerinden yararlanıp, yanına çekmek için Harran ve Ruha'ya (Urfa) elçiler gönderdi. Bu bölgelerin tümü Baba İshak'ın yetkin ellerine verilmişti.⁸

Elvan Çelebi, babasının dedesi Baba İlyas Horasani'yi devlete başkaldırmış biri olarak göstermemek ve onu temize çıkarmak için tüm kabahatları yüklediği Baba İshak'ı, *'İshak-ı Şami' diye anmaktadır. Bu onun Şamlı olduğunu göstereceği gibi, Şambayadı Türkmenlerinden olduğunu da belirleyebilir. Ayaklanmayı anlatmaya geçmeden önce, burada Baba İshak'ın İsmaililerle ilişkisi konusuna kısaca eğilmek istiyoruz. Hüseyin Hüsameddin'in kaynak*

*göstermeden, Baba İshak'ın Baba İlyas'a mürit olmadan önce İran'da Hand Alaeddin İbn Muhammed adında bir İsmaili şefinin yanında eğitilip, yetiştirildiğini ileri sürmesi pek dikkate alınmamaktadır.*⁹

Bize göre, kaynak göstermemiş olsa da yazarın böyle bir duyumu yazmış olması önemlidir. Olasıdır ki eski bir kaynakta görmüştür. Biz böyle bir organik ilişkinin doğru ve var olduğunu düşünüyoruz. Hatta, bizzat Baba Resullah'ın (Baba İlyas) kendisi ve şeyhi Dede Garkın'ın yolağını sürdürdüğü Abul Vefa'nın, Irak'tan Azerbaycan-Daylem'e ulaşan bölgelerde tanınan bir Fatımi İsmaili *Daisi* olduğu İsmaili kaynaklarında yazılıdır. Baba İshak'ın İsmaili merkezi Alamut'a gönderilmiş ve orada yetişmiş olması çok doğaldır. Ayrıca Hüseyin Hüsameddin'in sözünü ettiği Alaeddin Muhammed, herhangi bir İsmaili şefi değil, tam 34 yıl Alamut Nizari İsmailileri devletini yönetmekte olan büyük İsmaili imamıdır. 1221'den beri başında bulunduğu Alamut (sosyalistik) federatif devleti, Suriye, Irak, Azerbaycan, Horasan-İran'da bulunan yüzlerce kaleleriyle (dar-ul Hicra) –ki sadece İran'da 360 kalesi olduğu biliniyor-, ekonomik ve askeri yönden en güçlü dönemini yaşıyordu. Dahası, Selçuklu Sultanlarının Alamut'a her yıl belli miktarda vergi verdiklerini İsmaili kaynaklarından öğreniyoruz. En büyük Selçuk Sultanının da Alamut'a vergi vermiş olması düşündürücü değil midir?

*“1227 yılında ise Suriye baş dai'si Mecdeddin Rum Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubat'a elçisini gönderip ondan Sultanlık tarafından Alamut'a her yıl düzenli gönderilen 2000 Dinarı talep etti. Sultan bir süre onu oyaladı ve Alamut yöneticisine (Alaeddin Muhammed III (1221-1255) danıştı. Alamut İmamı, Suriye şefinin talebini onaylayarak, verginin Suriye İsmaililerine verilmesini söyledi. Bunun üzerine vergi Suriye İsmaili topluluğuna gönderildi.”*¹⁰

Kısacası Hacı Bektaş'ın da başından beri içinde ve stratejik katkılarda bulunduğu Baba İlyas ve Baba İshak'ın yönettiği Babai Halk hareketinden Alamut'un habersiz olduğu düşünülemez. Baba İlyas'ın dahi Dede Garkın'ın yerine geçirilmiş bölge baş *daisi* olması bile çok mümkündür. Dolayısıyla Alamut'tan ve oraya bağlı Suriye İsmaili kalelerinden yardım gelmiş olması da çok doğaldır.

Yukarıda kısaca değindiğimiz gibi, Baba İlyas hareketinin teorik temeli, zaten Aleviliğin siyasetlerinden – ya da türevlerinden- olan Babek-Karmati-İsmaili öğretileri üzerinde kurulmuştur. Kuramsal olarak “*Mazdek komünizmi*” ile ilişkilidir. Bu bile gösteriyor ki, Horasan'dan geldiği bilinen gerek Baba İlyas Horasani'nin ve gerekse onu görmeye gelen Hacı Bektaş Horasani'nin Nizari İsmaili toplulukları ve Alamut devletiyle ilişkilerinin varlığı su götürmez doğruluktadır. Şimdilik sadece değindiğimiz bu konuyu, Nizari İsmaililer üzerinde araştırmalarımızda ayrıntılamaya çalışacağız.

1230'lu yılların ortalarında ayaklanmanın hazırlık dönemi tamamlanmış ve sonlarına doğru Baba İshak Güneydoğu Anadolu'da propaganda eylemlerine yoğunlaşmış olmalıydı. Çok büyük olasılıkla İsmaili fedailerinden yardımcıları da bulunmaktaydı bu propaganda eylemlerinde. Ayrıca Besni, Adıyaman çevresine 70-80 yıl önce Karmati gruplarının gelmiş oldukları ve yerleşip buralarda kaldıklarını da göz önünde tutmak gerekir.

Kuzeydeki Çepni, Karaman, güneydoğudaki Ağaçeri, Döger, Bayad Türkmenleri kadar, Sünni Türk ve Kürt boyları ve Hıristiyan gruplar arasında da propaganda yapılıyordu. Elvan Çelebi'ye göre Baba İlyas, Baba İshak'a kendi adına propaganda yapmak ve otoritesi altına çekmek için destur vermişti. Kendisini temsil eden simgesi ise Baba İshak'ın başına giydirmiş olduğu kızıl börküydü. Böylelikle halka güven sağlıyordu. Propaganda çok bilinçli bir biçimde üç yönde sürdürülüyordu:

- 1. Baba İlyas'ın Peygamber ve kurtarıcılığı altında Kıyam'a durma (ayaklanma); dünyanın sonunu getiren kötüler ve zalimleri yok edip, yeniden yaratarak devr-i daimi (dönüşümü) sağlamak canı ve malı bu uğurda harcanacak (*Alevi inançlı halklara*).
- 2. Sultan Gıyaseddin Keyhusrev, Sünni Müslüman olarak Muhammed'in şeriatın koşullarını yerine getirmemekte, içki ve işret sofralarında eğlenmekten başka bir iş yapmamaktadır, dinden çıkmıştır (*Sünni inançlı halklara*).
- 3. Beylerin elinden alınacak topraklar, hayvan sürüleri ve elde edilecek diğer bütün ganimetler, ayaklanmaya katılan kim olursa olsun, ayırım yapılmaksızın eşit paylaşılacaktır (*Gayrimüslim halklara*).

Ayrıca insanların bireysel dertlerine çareler buluyor, hekim gibi hastaları iyileştiriyor, hakim gibi davalara bakıp aralarını düzeltiyordu. Böylece Baba İshak ezilen baskı gören her din ve inançtan, milliyetten insanlara güven vererek akıl ve bilincini harekete geçirmiş oldu. Baba İlyas için çevresinde kadınlı erkekli çok sayıda insan topladı. Konar göçer Türkmenler sürülerini, diğerleri ellerinde neleri varsa satıp silah alıyorlardı. Baba Resul'dan haber geldiğinde ayaklanma başladı. Baba İshak'ın dışında, Vilayetnâme'deki bazı keramet söylencelerinin yorumundan dahi Hacı Bektaş Horasani'nin ayaklanmaya katıldığını ve hatta onun katılımından sonra hareketin batıya doğru genişlediği ve hazırlıkların hızla doruk noktasına ulaştığını sonucu çıkartabiliyoruz.

Horasanlı Hacı Bektaş'ı Rum Erenlerine Baba İlyas mı göndermişti?

Hacı Bektaş, Elbistan ovasında Dede Kargın'la görüşüp-halleşerek halifesi olmuştu. Ancak son araştırmalarımızda vardığımız sonuca göre, otuz yaşlarındaki genç İsmaili *daisi* olarak batını derviş Hacı Bektaş'ın bir kaç yıllık gezi ve propaganda görevinin arkasından son durağı Rum diyarı, yani Anadolu olmuştur. Ancak onu Anadolu'ya gönderen Ahmed Yesevi ya

da onu izleyen çevre değil, Alamut İmamı Alaeddin Muhammed III (1221-1255) olmuştur. Alamut'tan Horasanlı Baba İlyas'a yeni bilgiler getirmiş ve onun hizmetine girmiştir.

Bu propaganda döneminde batını *daisi* Hacı Bektaş'ı, ya bizzat Baba İshak'ın kendisi Baba İlyas'a götürdü, ya da yanına adamlar katarak gönderdi. *Vilayetnâme* bunlardan açıkça söz etmiyor. Ancak Âşık Paşaoğlu (1481), Elvan Çelebi (1358-9), Ahmet Eflaki (1353) ve Mehmet Neşri (1492)'deki kısa bilgilerle ve *Vilayetnâme* (1480'li yıllarda) söylencelerindeki özü birleştirdiğimizde, gerçekler aydınlığa çıkıyor.

“Hacı Bektaş'ın Anadolu'ya gelmesini beyan edeyim” diyen Âşık Paşaoğlu sürdürüyor:

“Bu Hacı Bektaş Horasan'dan kalktı. Bir kardeşi vardı, Menteş derlerdi. Birlikte kalktılar. Anadolu'ya gelmeye heves ettiler... O zamanda Baba İlyas gelmiş, Anadolu'da oturur olmuştur. Meğer onu görmek isteğiyle gelmişler. Onun dahi hikayesi çoktur. (Baba İlyas'ın hikayesini elbette bilirdi. Onun beşinci kuşaktan torunuydu. Babası Şeyh Yahya'nın amcası Elvan Çelebi'nin yazmış olduğu soyunun tarihini bilmez mi? Ama Selçuklu'ya başkaldırmış bir kişinin torunlarından olduğunu hiç açık eder mi? Âşık Paşa gibi saray uşağı tarih ve menakib yazıcıları, “bu çok hikayeleri” alabildiğine kısaltmış ve gerçeklikten uzaklaştırarak Baba İlyas'ın, Hacı Bektaş'ın hikayelerini aktarmışlar. İ.K.) Hacı Bektaş kardeşiyle Sivas'a, Sivas'tan Baba İlyas'a geldiler. Oradan Kırşehir'e, Kırşehir'den Kayseriye geldiler.. Hacı Bektaş kardeşini Kayseri'den gönderdi. Vardı Sivas'a çıktı. Oraya varınca eceli yetişti onu şehit ettiler...”¹¹

Hacı Bektaş Veli, Âşık Paşaoğlu'nun belirttiği gibi Baba İlyas ile görüşükten sonra, kardeşiyle birlikte önce Kırşehir'e, sonra Kayseri'ye gitti. Bize göre keyfince gitmedi; Baba İlyas Horasanlı tarafından, Rum erenlerine *Peyik* (elçi) hizmetiyle gönderildi. Nasıl mı? *Vilayetnâme*'nin söylencesel dilinden dinleyelim:

“Hünkâr Hacı Bektaş Veli Rum ülkesine yaklaşınca mana aleminden Rum erenlerine: ‘Selamlar sizin üzerinize olsun Rum'daki erenler ve kardeşler’ diye selam verdi. 57 bin Rum ereni sohbet meclisindeydi. Rum'un gözcüsü Karaca Ahmed'di. “Hünkâr'ın selamı, Fatma Bacı'ya malum oldu. Bu kadın Sivrihisar'da Seyyid Nureddin'in kızıydı; henüz evlenmemişti; sohbet meydanındaki erenlere yemek pişirmekteydi. Karaca Ahmed de Seyyid Nureddin'in müridiydi. Fatma Bacı ayağa kalkıp, Hünkâr'ın geldiği yöne dönerek elini göğsüne koydu ve üç kez ‘dedi selamını aldım’, yerine oturdu. “Meclistikiler: ‘Kimin selamını aldın?’ dediler. Fatma Bacı: ‘Rum ülkesine bir er geliyor. Siz erenlere selam verdi; onun selamını aldım.’ dedi. Erenler: ‘Sözünü ettiğin er nereden geliyor?’ diye sordular. Fatma Bacı: ‘Kendisi Horasan erenlerindedir. Ama şimdi Beyt-Allah tarafından geliyor...”¹²

Görüldüğü gibi burada (Kayseri ya da Eskişehir çevresinde), Karaca Ahmed'in gözcülüğü altında bir toplantı yapılmaktadır. İlk dönem Osmanlı tarih yazıcılarından Tarihçi Ali, Kühn-ül Ahbar'da

“Ol tarihte Rum erenlerinin şöhretli kutbu Karaca Ahmed Sultan idi. Çağında elli yedibin müridi onun emrindeydi... Sivrihisar'da oturan Seyyid Nureddin adında bir zatın terbiyesinde seccade-nişindi...”

diye yazmaktadır. Şakaayık'te ise Horasan'da bir şahın oğlu olduğu ve cezbeyle kapılarak Rum ülkesine geldiği belirtilir.¹³

Bu toplantıda elli yedibin er ya da mürid bir araya gelmiş olabilir miydi? Yoksa bu sayıyı oluşturan aşiret ve oymakların temsilcileri, yani dedeleri, önderleri mi bulunmaktaydı? Bu büyükler kendi kabileleri soydaşları adına konuşup tartışıp karar alıyorlardı belki. Karaca Ahmed Sultan Gazıyan-ı Rum'un baş erlerinden biri olacaktı daha sonra. Toplantıda Seyyid Nureddin'in kızı Fatma Bacı'nın görevli bulunduğu görülmektedir. Bu Fatma Bacı'nın daha sonra Alevi-Bektaşî literatüründe Hatun Ana, Fatma Nuriye, Kutlu Melek, Kadıncık Ana diye anılacağını ve Bacıyan-ı Rum'un baş bacılarından olacağını biliyoruz.¹⁴

Yeniden Erenler meclisine dönüp, girişteki sözümüzü genişleterek yineleyelim: Hacı Bektaş'ın Rum'daki erenlerini ziyarete gelişinin amacı; Karaca Ahmed Sultan'ın 57 bin müridiyle, yani kendisine candan bağlı 57 bin kişilik gücüyle, Baba Resul'un Suriye ve Anadolu'da her kavimden, her dinden edinmiş olduğu 72 bin müridini, yani bu denli insan gücünü birleştirmenin yollarını aramaktı. Bize göre, Kırşehir, Kayseri, Sivrihisar-Eskişehir gibi Rum'un batısındaki kentlerin çevresindeki Türkmen yığınlarının önderleri, başkaldırı arifesinde kendileriyle birleşmesinin tezelden sağlanması gerekiyordu. Genç bilge ve ermiş, yedinci İmam Musa Kazım'dan inme Horasanlı batını *daisi* Hacı Bektaş aracılığıyla birleşmeye çağırıyorlardı.

Bu büyük toplantının, Baba İlyas'tan daha önce gelen bir haber üzerine yapılmış olması da olasıdır. Urfa-Samsat, Adıyaman, Maraş ve Malatya'dan Amasya'ya Tokat'a uzanan bölgelerdeki kaynaşma ve gelişmelerden de habersiz olamazlardı.

Hacı Bektaş Veli kuşkusuz, Vilayetnâme'de anlatıldığı gibi buraya ne güvercin donunda ve ne de tek başına gelmiş bulunuyordu. Olasıyla Baba İlyas'ın yanına kattığı bir bölük insanla birlikteydi. Ancak toplantının gözcüleri onları görüp, yukarıda açıkladığımız üzere gerekli yerleri bilgilendirmişlerdi. Ancak söylencesel anlatımla dışavurulanlar, gelenlerin hiç de dostça karşılanmadıklarını gösteriyor. Bu gelenlere, çıkarıcı bir yaklaşımla karşı koyanlar vardır:

“Ne yapmalı ki Rum ülkesine girmesin? Girerse ülkeyi elimizden alır. Herkesi kendisine bağlar; artık bize ekmek kalmaz. Kanat gerip yolu tutalım.”

diyorlardı.

Erenler toplantısında Fatma Bacı, onun Beytullah, yani Allah'ın evi olarak nitelenen Kabe'den geldiğini açıklıyordu. Bu Mekke'deki İslam Kabesi değildi; Baba İlyas'ın Amasya'daki dergâhıydı Beytullah, yani şimdi bağlı bulunduğu Pirinin kapısıydı. Alevi inancında Kabe insan gönlüdür, insandır; bir talip pirini, müridini evinde ziyaret etse, Hac yerine geçer.

Kaynakların hemen hepsinin Karaca Ahmed Sultan'ın "*Horasan şahlarından birinin oğlu olduğunu*" söylemesi, onun gerçekten Bektaş'ın yaşlarında ve bir bey oğlu olduğunu gösterebilir. Belki de Horasan'dan tanışıklıkları vardı. Rum'un batısı Karaca Ahmed'ten soruluyordu ve aynı zamanda bir hekimdi. Kendisine bağlı elliyedibin müridiyle çok büyük bir güçtü. Rakip bir önder tehlikesi her an var olabilirdi. Horasanlı Hacı Bektaş bu sırada devreye sokulmuştu.

Hacı Bektaş, Karaca Ahmed Sultan'ın kişiliğinde bilgi, görgü, inanç ve ikna gücüyle elliyedibin Rumlu Erenler topluluğunu kendisine bağlamış ve peşinden çekip götürmüştür. Zaten Karaca Ahmed'in, Orhan dönemine dek yaşadığı ve Babailerden olduğundan Osmanlı tarihyazıcıları hemfikirdirler.

Ayaklanma Süreci ve Yapılan Savaşların Seyri

Baba İlyas'ın ününün yayılması, halifeleri ve müritlerinin onun adına yaptıkları propagandalar, Selçuklu Sultanı Gıyaseddin Keyhusrev II'ye ulaştırılır. Elvan Çelebi'nin anlattığına göre Çat'ta kadılık yapan va Baba İlyas'ı çekemeyen Köre Kadı tarafından ihbar edilmiştir. Anlatılan öyküde Köre Kadı, Baba Resul'un, Ali'nin Düldül'üne eş olarak değerlendirilen Boz atını ister. Atı alamayan Kadı, Sultan'a durumu bildirir. Sözde Baba İlyas'a iftira attığı için, Sultan da Haraşna (Amasya) kalesine ordusunu sefere çıkarır.

Gerçekte, ayaklanma hazırlıkları, hareketin başı öğrenilmiş. Başlamadan bitirmek için kurnazca bir 'yılanı baştan ezme' taktiği uygulanma yoluna gidilmiştir. Anlaşıyor ki, çok bilinçli yapılmakta olan propaganda ve hazırlık aşaması henüz sona ermemiş, ayaklanma hareketi Baba Resul'un istediği biçimde olgunlaşmamıştı. Elvan Çelebi'nin dizelerinde Sultan Gıyaseddin'in niyet ve buyrukları şöyle yansıtılıyor :

" ...Didi ol Kör herze vü hezeyan

486 .Şöyle kim fitne kıldı Sultanı

Sultan aydur beglerim kanı

487. Hazır olur kamu geliür yir öper

Aydur iy beglerüm gerek ki sefer

488. Kılasuz düşmenüm belirdü tiz

Anı kırmaga eylemen temyiz

489. *Tahtuma tacuma nazar kılmuş*

Kendüyi hem Resul-i Hak bilmiş...

494. *Tacumu tahtumu diler kim ala*

Yani ben olmıyam Melik ol ola...

497. *Nişe ol kasd-ı taht u baht kıla*

Yani benden diler bu mülki ala

498. *Varun eyle bunları garet idiün*

Şöyle kim var durur hasaret idiün

499. *Bunlara kimse mani olmasun*

Öyle varun kim nesne bilmesün

500. *Eyle kim cadula imiş bunlar*

Bilse sizi kırar imiş bunlar

501. *Çün vasiyyet bu sureti dutdı*

Begler ü leşker-i ahuru gitdi”15

Görüldüğü gibi Selçuklu Sultanı Baba İlyas'ın Peygamberliğini ilan ettiğini öğrenmiş. Tacını, tahtını yitireceği ve mülkünden olacağı endişesi içerisinde beylerini toplayıp, kimseye duyurmadan sessiz sedasız zaviyesine baskın yapıp, Baba İlyas ve çevresindekilerini yok etmelerini (*hasaret idiün*, diye) buyuruyor. Beyleri ve bir süvari birliğini (*leşker-i ahuru*) Amasya'ya gönderiyor.

Bunu haber alan Baba İlyas seksen yandaşıyla zaviyeyi terkedip Haraşna kalesine sığındı ve orada gizlenerek savunma hazırlığına girişti. Öbür yandan bir yolunu bulup Kefersud'da isyan hazırlıklarını sürdüren Baba İshak'a haberci çıkarmıştı.

Baba İshak Selçuklu Ordularını Peşpeşe Yeniyor

Haberi alan Baba İshak ayaklandığı güçlerin başına geçerek Kefersud'dan hareket etti. Hısn-i Mansur (Adıyaman), Gerger ve Kahta üzerinden ilerlemeye başladı. Kadın erkek, genç yaşlı eli silah tutan herkes savaşa katılmış, onun peşinden Baba Resul'u görmeye gidiyorlardı. İbn Bibi'nin tanımlamasına göre, büyük çoğunluğu “*Siyah libaslı, kızıl börklü ve ayağı çarıklı Türkmenlerdi*” bunlar ve heterodoks İslam (Alevi) inançlıydılar. Yolun üzerinde bulunan yerleşim alanlarını yakıp yıkarak, talan ederek ve Baba İlyas'ın peygamberliğini kabul edip kendilerine katılmayanları öldürerek ilerliyorlardı. İlerledikçe sayıları da artıyordu. Malatya valisi Muzafferuddin Alişir Selçuklu ve Hıristiyan paralı askerlerden bir orduyla Baba İshak'ı karşıladı. Yapılan meydan savaşında yenildi ve tüm ağırlığını bırakarak Malatya'ya geri çekilmek zorunda kaldı. Kürt ve Germiyanlardan oluşturduğu ikinci bir orduyla Elbistan

ovasında saldırdıysa da, Baba İshak'ın yeni katılımlarla güçlenmiş ordusu tarafından bozguna uğratıldı.

Amasya'ya doğru, karşı koyanları öldürerek, engellenemez biçimde ilerliyorlardı. Sivas'ı alıp İğdişbaşı Hurremşahi ve diğer beyleri de öldürdüler. Babailerin bu başarısı karşısında bölgenin gayrimemnun halkları da onlara katıldı. Sivas çevresinde yaşayan Karamanlı ve Canik ve Sinop çevresinde konar-göçer yaşayan Çepni Türkmenleri de onlara katıldılar. Talanlardan ve ganimetten pay almak isteyen işsiz güçsüz, yoksul gruplar, herkes katılıyorlardı. Babailer Tokat'ı aldıktan sonra Amasya bölgesine girdiler.

Bu sırada Sultan Gıyaseddin Keyhusrev II korkusundan başkent Konya'yı terkedip Kubadabad'a çekildi. Hacı Mubarüzüddin Armağanşah kumandasında büyük bir ordu Amasya'ya gönderilmiş bulunuyordu. Bu ordu Amasya kalesinde savunma durumunda olan Baba Resul'u tuzağa düşürerek savunma gücünü kırdı. Simon de Saint Quentine'nin anlattığına göre çok kanlı çarpışmalar oldu. Selçuklu ordusunun silahlarıyla yaralanmıyacaklarına inandırılmış müritleri yakınlarını kaybettikçe Baba İlyas'a sormaya başlamışlardı. O da Tanrı'ya: *"Tanrım ne yapıyorsun, uyuyor musun sen? Hani bana söz vermiştin!"* diye sitemde bulunuyordu. *Armağanşah bu kuşatmada Baba İlyas'ı yakalatıp Amasya kalesine astırır. Ayrıca savaş meydanında mızrakla ya da boğularak öldürüldüğüne dair farklı görüşler vardır. Elvan Çelebi ise, yakalanıp hapse atıldığı ve kırk gün sonra Boz at duvarı yararak onu kurtarıp göğe uçurduğunu anlatmaktadır.*

Baba İshak'ın kumandası altında Babai kuvvetleri Tokat'tan Amasya'ya ulaştıklarında Baba Resul'un kalede sallanan cesediyle karşılaşınca çılgına dönmüşlerdi. Aylardır onu görmek, ona ulaşmak için yatağını yakıp yıkan, silip süpüren bir sel gibi Amasya'ya akmışlardı. *"Baba Resulullah! Baba Resulullah!"* diye bağırarak saldırıp Armağanşah'ın ordusunu darmadağın ettiler ve kendisini yakalayıp öldürdüler. Arkasından artık Konya'nın yolunu tutmuş bulunuyorlardı

Gıyaseddin Keyhusrev bu büyük yenilginin ardından, Erzurum'daki sınır boyu kuvvetlerini, Emir Necmeddin kumandasında Babailerin üzerine sevketti. Altı gün içinde Sivas'a ulaşan bu ordu Türk, Gürcü, Kürt ve Frank askerlerinden oluşturulmuştu. Sivas'tan Kayseri'ye, oradan da Kırşehir'e geçen Selçuklu ordusu Babaileri beklemeye başladı.

Babai kuvvetleri, Baba İshak'ın başkumandanlığında Kayseri'ye yaklaştıklarında, *Ziyaret* adı verilen yerde Selçuklu ordusuyla yaptığı kısa bir çatışmayı da kazandıktan sonra Kırşehir'e doğru ilerlemeyi sürdürdüler. Elvan Çelebi Kırşehir yakınlarında *Kendek* civarında kısa bir çarpışmadan daha söz etmektedir.(1993. *Bir yine lu'b nice vakidir / Şol ki Kendek'te ceng-i sultani*) *Ancak her nedense A. Yaşar Ocak bunu görmezlikten gelmiştir. Bu bölümde Babai*

şeflerinin, bir toplantı yaptıklarını ve başından beri hareketin içinde olan Hacı Bektaş'ı sonu yaklaşmış ayaklanmanın dışına çıkarma kararı aldıklarını görüyoruz. Bizzat Babai “askerlerin yiğit başkumandanı” Hacı Bektaş'a bu kararı bildirerek, onun Kendek'e çıkıp Bereket Hacı'yı ziyaret etmesi, (2011. *Server-i leşkeran ol şehbaz / Hacı Bektaş diyu gelir avaz*, 2012. *Kendek'e çık seni selamet bil / Bereket Hacı'yı ziyaret kıl*) yani onun yanına gitmesini istemiştir.

Babailer Kendek'ten sonra Malya ovasına ulaşmışlardı. Bütün ağırlıklarını, sürülerini, kadın ve çocuklarını bu düzlükte biraraya topladılar. Malya ovasına gelmiş olan Selçuklu ordusunun başkumandanı Emir Necmeddin, yardımcıları Behramşah Candar, Gürcü Zahiruddin Şir idi. Bin kişilik 3000 altına kiralanmış zırhlı Frank şövalyelerinin başında ise Ferdehala (ya da Frederic) bulunuyordu.

Sonunda Selçuklu feodal sultanlığının, bütün güçlerini seferber ettiği koskoca ordusuyla (12 bin ile 60 bin arasında rakam verilmektedir), Babai halk güçleri (3 bin ile 6 bin arası rakamlar verilmektedir) 1240 yılının Kasım ayı başlarında Malya ovasında karşıkarşıya gelmişlerdi. Simon de Saint Quentin'in verdiği bilgiye göre Babai halk güçleri, iki ay içerisinde inançları uğruna hayatlarını hiçe sayarak, Selçuklu feodal kuvvetlerine karşı tam 12 meydan savaşı kazanmış bulunuyordu. Bu nedendir ki, Selçuklu askerleri Babai güçlerinin, Türkmenlerin savaşı şiddetinden (*de la violence belliqueuse des Turcomans*) korktukları kadar, aralarında yayılmış olan Baba Resul'un mucizelerinden de çekiniyorlardı; Babailerin kılıç kesmez, ok işlemez olduklarına inanmaya başlamışlardı. Onlardan 4 veya 10 kat daha fazla olmalarına rağmen saldırıya geçmeye cesaret edemediklerini söylemektedir bütün kaynaklar.¹⁶

Burada, büyük Babai önderi İshak'ın aralarına casuslarını sokup, onları yanlarına çekme propagandası rahatlıkla sezilebilir. Belki bir süre daha geçseydi askerlerin, silahlarını feodallere çevirmesi bile olasıydı. İşte bunun zamanında farkına varan beyler, bin kişilik, belki daha fazla olan parayla tutulmuş zırhlı frank şövalyelerini öne sürdüler. Babailer, okları ve kılıçlarının etkili olamadığı demir donlu askerler karşısında şaşkınlık içerisinde geri çekilmeye başlamışlardı. Daha ilk saldırıda Babai halk güçlerinin kayıp vererek bozgun yaşamaları yüzünden, Selçuklu askerleri arasındaki Babai propagandası kırılmış ve koca ordu kumandanlarının emirlerine uyarak savaşa giriştiler. Yapılan bu çok kanlı savaşta, İbn Bibi'ye göre 4 bin Babai öldürüldü. Malya ovası “Kızıl börekli, siyah libaslı ve ayağı çarıklı Türkmenlerin” kanıyla kızıla kesti. Savaş meydanında sağ kalan kadınlar ve çocuklar savaş tutsakları olarak galipler tarafından paylaşıldı, satıldılar. Savaş sonrası beş yıl boyunca koğuşurmalar sürdü, zindanlar Babailerle dolduruldu. Ayna Dövlle gibi yakalanıp da Babailiğini yadsımayanların derileri yüzülüp, tulum çıkarılarak saman basıldı. Bu dönem içerisinde Bacıyan-ı Rum (Anadolu Bacıları) örgütünün

yardım ve düzenlemeleriyle gizlenerek sağ kalmış olan Baba İlyas halifeleri, Sulucakarahöyük'te Hacı Bektaş Veli'nin çevresinde toplandılar

1E. Werner, Çev. O. Esen-Y. Öner: Büyük Bir Devletin Doğuşu. İstanbul 1986: 98.

2 V. Gordlevski, Çev. Azer Yaran: Anadolu Selçuklu Devleti. Ankara 1988: 180.

3V. Gordlevski 1988: 130, 132.

4 V. Gordlevski 1988: 162-164.

5 Menakıbu'l Kudsiyye fi Menasibi'l- Ünsiyye. Haz. İsmail E. Erünsal-A. Yaşar Ocak, İstanbul 1984.

6Gregory Abu'l Farac: Abu'l Farac Tarihi II. İngilizceden çev. Ömer Rıza Doğrul, 2. Baskı, Ankara 1987: 539-540.

7 İ. Kaygusuz: Görmediğim Tanrıya Tapmam. İstanbul 1996: 80-81.

8A. Yaşar Ocak: La Révolte de Baba Resul ou La Formation de l'Hétérodoxie Musulmane en Anatolie auXIIIe Siecle. Ankara 1989: 62-63.

9A. Yaşar Ocak 1989: 63.

10Al Hamawi: al- Tarikh-i al-Mansuri, s. 340'dan aktaran Farhad Daftary: The Ismailis: Their History And Doctrines. London 1990: 420.

11Aşık Paşaoğlu Tarihi. Haz. Atsız, 2. Basım, Ankara 1992: 164-165.

12Hacı Bektaş Veli-Vilayetname. Haz. A.Gölpınarlı, İstanbul 1990: 18; Hacı Bektaş Veli-Vilayetname. Haz. Esat Korkmaz, İstanbul 1995: 37-38.

13 Bedri Noyan: Alevilik Bektaşilik Nedir? 2.baskı, Ankara 1987: 510-511; Mehmet Şimşek: Hıdır Abdal Sultan Ocağı. İstanbul 1991: 68.

14 Aşık Paşaoğlu Tarihi. Haz. Atsız, 2. Basım, Ankara 1992: 165.

15Menakıbu'l Kudsiyye fi Menasibi'l- Ünsiyye. Haz. İsmail E. Erünsal-A. Yaşar Ocak, İstanbul 1984: 42-44.

16A. Yaşar Ocak 1989: 71-72.